

Från läktaren till historien

Fotbollsupportrarnas roll i samhällsomvälvande händelser

Adnan Sporo
Marcus Andersson

Abstract

I denna uppsats analyserar vi de stora samhällsförändringarna i Jugoslavien och Egypten och identifierar den organisation som varit drivande i revolutionerna. En stor del av det empiriska materialet utgörs av berättelser och intervjuer med personer som direkt upplevt och varit delaktiga i händelseutvecklingen. Vi utgår ifrån teorin om sociala rörelser och i kombination med teorin om socialt kapital skapar vi ett ramverk vilket ger oss möjlighet att förutse det strukturella sammansättningen av en framgångsrik organisation med möjligheter att inleda och leda protester. Genom att leta efter det formativa momentet under händelseutvecklingen i Jugoslavien och Egypten kan vi konstatera att den grupp som haft en avgörande roll under revolutionens gång är fotbollssupportrarna.

Nyckelord: Revolution, sociala rörelser, socialt kapital, fotbollssupportrar, fotboll, Jugoslavien, Egypten

Antal ord: 8544

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och problemställning.....	1
1.2	Metod och teori	2
1.3	Avgränsningar	3
1.4	Material och källkritik.....	3
1.5	Disposition	4
2	Bakgrund	5
2.1	Förhållanden i Jugoslavien och Egypten innan revolutionen.....	5
2.1.1	Ekonomiska förhållanden.....	5
2.1.2	Styre och frihet	6
2.1.3	Fotbollskultur	6
2.2	Händelseutvecklingen	7
2.3	Fotbollssupportrar	8
3	Teori	9
3.1	Teorin om sociala rörelser.....	9
3.1.1	Politiska möjligheter	10
3.1.2	”Framing”-processer	11
3.1.3	Mobiliseringsstrukturer	12
3.2	Teorin om socialt kapital.....	12
4	Metod	14
4.1	Politiska möjligheter och det formativa momentet	15
4.1.1	Händelseutvecklingen i Jugoslavien	15
4.1.2	Händelseutvecklingen i Egypten.....	16
4.2	Mobiliseringsstrukturer, socialt kapital och ”framing”-processer	18
4.2.1	Mobiliseringsstrukturer och socialt kapital	18
4.2.2	”Framing”-processen.....	19
5	Slutsatser	21
6	Referenser	23

1 Inledning

Trotsky anmärkte en gång att om fattigdom var orsaken till revolutioner skulle sådana ske hela tiden då större delen av jordens befolkning lever i fattigdom. Samma logik kan appliceras på andra samhällsfaktorer som brist på demokrati, förtryck av olika slag, förföljelser, brott mot mänskliga rättigheter och annat som leder till missnöje bland stora delar av befolkningen. Vad som krävs för att den stora massan ska gå ut på gatorna och kräva förändringar är någon form av organisation som är kapabel att inleda en civil olydnad vilket kan utvecklas till massdemonstrationer. Oavsett om den civila olydnaden är av fredlig karaktär, som exempelvis Gandhi har förespråkats, eller sker med våldsamma medel krävs det någon som sätter igång del hela och är redo att ta de konsekvenser som det kan medföra.

Vårt intresse för revolutioner och vad det är som sätter igång dem grundar sig i de aktuella händelserna i arabvärlden. Medierna har döpt dessa händelser till "Facebook-revolutionen" och "de sociala mediernas revolution". Internet har säkerligen haft en viktig roll men olika regimkritiska Facebookkampanjer har startas även tidigare utan att det lett till den händelseutveckling som i januari 2011.¹ Det man saknats tidigare är någon som vågar ta det första steget och konfrontera polisen och resten av säkerhetsapparaten. Någon som har modet att, om det krävs, slå tillbaka och visa att regimen och dess medhjälpare kan besegras och att samhällsförändringar är möjliga. Vår hypotes är att den avgörande faktorn i de fall som vi valt att titta på är fotbollssupportrar, så kallade Ultras, då det finns starka indikationer på det.

1.1 Syfte och problemställning

Vi vill i vår undersökning ta reda på hur, till synes spontana, massdemonstrationer kommer till under en revolution och vilken roll som fotbollen och mer specifikt fotbollssupportrar har i händelseutvecklingen. Revolutioner, och stora samhällsförändringar som följer på dem, sker inte så ofta i ett samhälle och när de väl gör det är det flera olika faktorer som spelar in. Den viktigaste faktorn är dock kapaciteten att mobilisera sig och handla gemensamt, vilket ofta är svårt att uppnå

¹ Redan i början av 2010 anordnades begränsade demonstrationer i Alexandria där försök till massmobilisering gjordes via Facebook. Så kallad "ElBaradei for presidency of 2011" Facebookgrupp hade över 100,000 medlemmar men samlade bara några få tusen till verkliga demonstrationer, som dessutom enkelt och snabbt kvästes av den Egyptiska polisen.

i totalitära och auktoritära stater där alla eller stora delar av samhället övervakas väldigt noga.

Vårt syfte med undersökningen är att försöka förklara vad det är som får medborgare i en totalitär stat att mobiliseras för att uppnå en kritisk massa som krävs för att statsledningen ska komma på fall (McAdam et al, 2007 s.8-9). Vi har valt att fokusera på händelser i f.d. Jugoslavien och i Egypten, främst på grund av den begränsade material och faktamängd som finns i ämnet, och vi avser inte att generalisera våra resultat på några andra fall än de undersökta. Istället vill vi undersöka dessa två specifika händelser och belysa den roll som "Ultras", och övriga fotbollssupportrar, har haft i dem. Revolutioner är viktiga historiska händelser som, när de betraktas utifrån, visar på en bild av en förenad medborgarmassa som strävar efter samma mål. Vår undersökning är intressant då den eventuellt kan ge en inifrån bild och förklara vad det är som får människor från olika samhällsgrupper och med olika politiska preferenser att mobilisera sig på kort tid och handla gemensamt.

Målet med uppsatsen är således att besvara frågan:

Vilken roll spelar fotbollssupportrar i ett samhälle innan och under en revolution?

1.2 Metod och teori

En välutvecklad teori gör det möjligt att förutsäga vissa specifika händelser och händelseutvecklingar. Kombinerat med välutvalda fall kan man testa sina hypoteser och komma fram till en slutsats (Mingst & Arreguín-Toft, 2011 s. 67-68). Vi använder oss av en teoriutvecklande studie och vi ämnar utveckla kausala mekanismer för att bättre förklara hur en given förklaringsfaktor orsakar fenomenet som intresserar oss. Vår undersökning kommer att baseras på en lika utfalls-design där vår oberoende faktor är fotbollssupportrar och vårt beroende faktor är revolutioner (Esaïsson et al, 2007 s. 123-126, 128-130).

I vår undersökning utgår vi ifrån teorin om sociala rörelser som presenteras i boken "Comparative Perspectives on Social Movements". Teorin om sociala rörelser förklarar hur och varför social mobilisering sker i ett samhälle samt vilken potential den har. Teorin består av tre huvuddelar: politiska möjligheter, mobiliseringsstrukturer samt "framing"-processer (McAdam et al, 2007 s. 2). Vi kommer att undersöka hur väl dessa teorier kan appliceras på vårt intresseområde (fotbollssupportrar) samt om det finns något belegg för vår hypotes.

Vi använder oss vidare av teorin om socialt kapital som främst presenteras i Robert Putnam's böcker "Den fungerande demokratin" och "Bowling alone". Enligt teorin är socialt kapital en av grundingredienserna för ett fungerande och demokratiskt samhälle. Teorin pekar dessutom på sambandet mellan socialt kapital och det förtroende som finns mellan människor i ett samhälle (Putnam, 1993 s. 7). Vi vill undersöka hur socialt kapital byggs upp i ett övervakningssamhälle, med begränsad mötesfrihet, och om fotbollsarenor är ett

forum där människor från alla samhällsklasser kan mötas och interagera. Vi är medvetna om den kritik som riktats mot Putnam och hans teori men vi anser att teorin är relevant för vår undersökning och kan hjälpa oss att ge svar på de frågor som vi ställer.

1.3 Avgränsningar

Vi väljer att avgränsa oss till att studera händelseutvecklingen i f.d. Jugoslavien och Egypten. En avgränsning är nödvändig på grund av utrymmesskäl men främst på grund av den begränsade mängden material som finns att tillgå i ämnet. Andra revolutioner hade varit intressanta att undersöka men språkliga hinder gör det omöjligt för oss att studera material från många delar av världen. Valet av länder baseras på deras relativa likhet både vad gäller graden av frihet och den ekonomiska nivån strax innan revolutionen. Dessutom hade båda länderna en stark fotbollskultur både vad gäller landslags- och klubb fotboll, något som är avgörande för vår undersökning.

1.4 Material och källkritik

Ämnet som vi har valt att undersöka har tidigare inte fått så stor uppmärksamhet från akademiskt håll. Med undantag för några enstaka sporthistoriska publikationer finns det inga akademiska studier som tar upp frågan om supportrar, till olika sporter, som en faktor för samhällsförändringar. Som vi tidigare påpekat så finns det språkliga hinder som gör att vi riskerar missa viktigt material och avgörande fakta men vi känner oss ändå säkra på att vi har lyckats fånga upp det allra viktigaste i våra två undersökta fall.

Den begränsade mängden material gör att vi i flera fall måste förlita oss på Internetartiklar och blogginlägg där informationen kan vara svår att verifiera. Både Internetartiklar och blogginlägg baseras dessutom väldigt ofta på intervjuer med enskilda personer som har upplevt händelseförloppet på plats. För vår undersökning finns det både fördelar och nackdelar med den typen av information. Vi är medvetna om att enskilda personers berättelse kan vara subjektiva, att personen kan medvetet eller omedvetet editerat sina minnen eller har svårt att kronologiskt sortera olika händelser. Det är dock händelser som utspelat sig ganska nyligen och vi anser att berättelserna i de flesta fall är tillförlitliga. Fördelen men den här typen av information är att det är just en inifrån bild som vi är ute efter och berättelser från de som upplevt händelseförloppet på plats kan vara av avgörande betydelse. Det är en uppfattning från "icke-eliten", som utgör huvuddelen av den protesterande massan, om vem som har varit drivkraften bakom revolutionen som vi är ute efter i vår undersökning.

1.5 Disposition

Uppsatsen är indelad i fem delar och inleds med en del där vi presenterar vårt syfte och vår problemställning. Därefter introducerar vi våra valda teorier och de avgränsningar som vi har satt upp. Den första delen avslutas med en källkritisk diskussion av vårt material. I kapitel två ger vi en historisk bakgrund till de två länder som vi har valt ut till vår undersökning samt operationaliserar våra nyckelbegrepp som sedan kan användas i resten av uppsatsen. I kapitel tre behandlar vi våra utvalda teorier och försöker hitta belägg för vår hypotes. I kapitel fyra testar vi om vår hypotes stämmer med hjälp av en teoriutvecklande studie. Uppsatsen avslutas med att vi besvarar vår frågeställning och sammanfattar våra resonemang.

2 Bakgrund

I den här delen av uppsatsen går vi igenom hur läget har sett ut i de båda fallen innan revolutionen. Vi kommer även försöka visa på likheter som funnits mellan länderna i fråga. Vi har valt att gå in på vissa delar som är relevanta för vår teori. Dessa kommer vara hur förhållandena i länderna varit, hur händelseutvecklingen har sett ut och vad det är vi menar i uppsatsen vad gäller fotbollssupportrar.

2.1 Förhållanden i Jugoslavien och Egypten innan revolutionen

Förhållandena i länderna var delvis lika varandra före deras respektive revolutioner. Vi har delat in tre viktiga aspekter som kan skapa en bild av vilka förhållanden som folket i länderna levde under. Dessa aspekter är den ekonomiska situationen, graden av frihet och fotbollskulturen i respektive land.

2.1.1 Ekonomiska förhållanden

Socialistiska förbundsrepubliken Jugoslavien skapades 1945. Landets diktator hette Josip Broz Tito och hade makten i landet från skapandet av republiken till sin död 1980. Staten innefattade sex republiker i en federation bestående av Serbien, Kroatien, Slovenien, Bosnien–Hercegovina, Montenegro och Makedonien. De ekonomiska förhållandena började försämrans kraftigt när landet under början av 80-talet hamnade i en ekonomisk kris. Upprinnelsen till detta var att diktatorn Tito innan sin död hade decentraliserat beslutsfattandet i federationen.

Varje republik fick nu makt över den egna ekonomin där besluten fattades av republikens eget kommunist parti. Dessa förändringar ledde till ökad byråkrati och en ineffektiv ekonomi som var centralstyrd av partiet och utan reformer som i vissa fall ansågs kunna hjälpa ekonomin. Ett stort folkligt missnöje fanns under 80-talet då ekonomin försämrades med ökad statsskuld och brist på basvaror som bensin och kaffe. Både arbetslöshet och inflation ökade vilket ledde till arbetarstrejker med allt tätare mellanrum (Gagnon Jr. 2010 s.27-29).

Man kan här se likheter med Egypten som de senaste åren har haft en allt mer strävande ekonomi där stora intäkter från både oljeindustrin och Suezkanalen blir allt mindre (Ahmed, Amr 2011 s.298-299). Ekonomiska effekter har även blivit mer påtagliga för befolkningen då inflationen ökade kraftigt vilket har lett till ökade levnadskostnader för befolkningen. Detta har slagit hårt mot de mindre

förmögna i samhället då ökade matkostnader var en av de största effekterna som skapades i och med inflationen detta leder till desperation då människor inte längre har råd med mat för dagen (Ahmed, Amr 2011 s.309-310). Denna utveckling har lett till ökat folkligt missnöje med både ekonomin och den politiska situationen i landet.

2.1.2 Styre och frihet

I Jugoslavien var inskränkningar på den individuella friheten stora. Staten styrdes av det Jugoslaviska kommunistpartiet där de individuella republikerna hade varsitt styrande kommunistparti. Landet styrdes av diktatorn Tito som i och med 1974 års reform av konstitutionen utsetts till president på livstid. Han styrde landet fram till 1980 då han avled.

Under 1980-talet fortsatte landet att styras av kommunistpartiet med hjälp av hemlig polis. Det var även partiet som hade total kontroll över hela ekonomin genom att de kontrollerade produktionsmedlen. Det fanns inga fria val i landet även om man försökte få det att se ut så. Valfusk gjorde att partiet kunde behålla makten i landet och makten i de enskilda republikerna kunde behållas av respektive republiks kommunistparti.

Man kontrollerade även massmedia med vilket man kunde vinkla och påverka den folkliga opinionen.

Statlig kontroll fanns överallt i det vanliga livet och grundläggande rättigheter som yttrandefrihet och samlingsfrihet existerade inte om de inte var positiva till de styrande (Gagnon Jr. 2010 s.23-25).

I Egypten har Hosni Mubarak styrt landet som president sedan 1981 fram till revolutionen 2011 då han tvingades avgå efter stora demonstrationer och stort internationellt intresse. Mubarak har vid flera tillfällen förstärkt sin makt som president genom att göra ändringar och tillägg i den Egyptiska konstitutionen. Staten har även implementerat ett undantagstillstånd sedan 1980 som gör att staten får vittgående befogenheter att inskränka på både personlig frihet och rättsväsende. Förbud mot demonstrationer, censur av media och ingen rätt till yttrandefrihet eller mötesfrihet är några av effekterna som undantagstillståndet har skapat. Det finns även stöd för att döma civila i militärdomstol eller frihetsberöva människor på obestämd tid utan rättsprocess (Abdulbaki 2008 s.445).

2007 gjordes den senaste förändringen i konstitutionen innan revolutionen 2011. I och med detta har presidenten rätt att bl.a. upplösa landets parlament och annonsera egna lagar. Detta gjorde ämbetet ännu mer allsmäktigt då presidenten tidigare kunde förklara krig och utse allt från premiärminister till polismästare (Abdulbaki 2008 s.456-457).

2.1.3 Fotbollskultur

I det forna Jugoslavien var fotboll väldigt viktig och mycket populärt. Det var ett sätt för de olika republikerna eller folken att tävla mot varandra och ett sätt att

yttra sin nationalism utan risk för repressalier. Den jugoslaviska ligan hade en blandning av lag från de olika republikerna och deras supportrar var väldigt hängivna. Det var även en lättillgänglig sport att åskåda då staten både uppmuntrade och subventionerade sporten. Klubbarna var ofta en integrerad del i den regionala budgeten och man skötte om arenorna (Mills 2009 s.1094-1095).

I Egypten finns också ett väldigt stort intresse för sport i allmänhet och fotboll i synnerhet. Fotbollen är väldigt viktig i Egypten och har varit det under många decennier. Den har varit ett sätt att tävla mot sina gamla kolonisatörer vilket det har varit i många gamla kolonier. Fotboll har även varit ett sätt att bygga upp den egna nationaliteten och stoltheten. Det har även varit ett sätt att differentiera sig och sin civilisation från resten av den afrikanska kontinenten, främst från nationer med svarta afrikaner. Så har det varit sedan 1920-talet då fotbollen populariserades. Fotboll är den mest framträdande kulturella uttrycksformen i Egypten och har spelat en roll i hur samhället har utformats (Lopez 2009 3s.59-360).

2.2 Händelseutvecklingen

Händelseutvecklingen i de båda länderna är mycket olik varandra. Detta har dock mindre betydelse för vår teori då vår frågeställning bygger på vad det var som startade revolutionerna och inte vad de utvecklades till. Vi vill försöka visa vad som var bidragande till att folk vågade säga emot staten och kunna få sin röst hörd. Vi skall dock gå igenom kort vad som hände i länderna och vad som skiljer utvecklingen åt.

I Egypten var det till större delen fredliga demonstrationer med krav som att Mubarak skulle avgå och att undantagstillståndet skulle upphävas. Det samlades stora folkmassor på gator och torg i de större städerna runt om i Egypten. Mest medial uppmärksamhet fick dock demonstranterna i Kairo där man trotsade regimen och vägrade ge upp till deras krav blivit uppfyllda. Regimen försökte kompromissa med demonstranterna och men detta gav ingen effekt och folket vägrade vika sig. Det skapades även större och större krav under tiden som revolutionen pågick. Man hade i början inte stora förhoppningar på att presidenten skulle avgå men det växte fram en starkare tro på vad demonstranterna kunde uppnå och alla fortsatte vara samlade och strävade efter samma sak.

Det tog bara två veckor tills regimen gav upp och president Mubarak lämnade sin post. Våldsamheter hade lyckats minimeras och det var i mångt och mycket en fredlig revolution (Bamyeh 2011).

I Jugoslavien gick det mycket våldsammare till. Våldsamheter började på allvar när Slovenien och Kroatien förklarade sig självständiga i juni 1991. De följdes av självständighetsförklaringar från Bosnien-Hercegovina och Makedonien. Serbien försöker behålla makten över federationen genom att öka kontrollen i delrepublikerna. Serber är det största folkslaget i Jugoslavien och man har stor makt även inom den Jugoslaviska militären där oproportionellt många serber har höga positioner.

Det finns stora nationella spänningar mellan folken som lever i federationen. Detta är även en bidragande orsak till splittringen av landet blir så våldsam. Genom att man ökar sin närvaro i de nyligen självständiga staterna bygger dessa även upp egna väpnade styrkor. Detta utvecklas senare till regelrätta krig mellan flera av de forna jugoslaviska staterna med allt vad krig innebär från dödsoffer till ödeläggelse av städer (Bookman 1994 s.175-176).

Det är stora skillnader mellan den Egyptiska revolutionen som måste räknas som fredlig i sammanhanget och de extrema våldsamheterna som utspelar sig på balkan under i stort sett hela 90-talet och som kulminerar i att NATO gör flyganfall mot Serbien under kriget mot Kosovo 1999. Uppbrottet av Jugoslavien skapar tiotusentals dödsoffer och miljontals flyktingar. Men man lyckas att skapa de förändringar man varit ute efter även om priset har varit mycket högt.

2.3 Fotbollssupportrar

De supportrar vi främst är intresserade av är de mest helhjärtade supportrarna som verkligen identifierar sig med sin klubb och det är en del av deras dagliga liv. Det finns ett namn för sådana supportrar och det är UltraS.

UltraS är de mest fanatiska supportrarna och de har skapats ur fenomenet Ultra. Ultra var stenhårda fans som dock inte hade någon riktig politisk agenda eller någon ideologi. Det är här man skiljer Ultra från UltraS. UltrasS har ofta en agenda i sina organisationer, denna kan ofta vara mindre önskvärd då det förekommer fascism och rasism.

UltraS har en mycket organiserad struktur och är ofta kända för att ta till våld mot motståndare som ordningsmakt (Testa 2009 s54-55).

Inom sporten och i supporterklubbar skapas en känsla av tillhörighet och säkerhet som är svår att hitta utanför dessa sammansvetsade organisationerna. Det är dessa supportrar som är viktiga i undersökningen då de skapar sin person genom sitt deltagande och man blir en del av någonting större som har vilja och möjlighet att skapa förändring även utanför arenorna (Stone 2007 s.178-180).

Då UltraS har olika agendor och olika syn på sig själva så kan supportrar i auktoritära stater rikta missnöje mot staten och man har en plats att uttrycka sitt missnöje. Det kan vara nationalism i Jugoslavien eller missnöje över regimen i Egypten som är den kollektiva tanken hos fansen.

3 Teori

I det teoretiska kapitlet presenterar vi teorin om sociala rörelser samt Putnams teori om socialt kapital. Vi sammanställer och operationaliserar de viktiga delarna av teorierna. Sammanställningen resulterar i ett teoretiskt ramverk som ger en bra utgångspunkt för vår metodanalys.

3.1 Teorin om sociala rörelser

Teorin om sociala rörelser försöker förklara hur Social Movements Organisations (SMO's) uppstår, men det finns ingen samlad bild över vad som kan anses vara orsaken till att olika typer av sociala rörelser bildas i olika delar av världen. Allt från ekonomiska till kulturella faktorer anses ha en avgörande verkan. Vad det är som gör vissa sociala rörelser mer framgångsrika än andra råder det i alla fall konsensus om inom forskarvärlden. Det är politiska möjligheter, mobiliseringsstrukturer och "framing"-processer inom ett samhälle som avgör ifall en social rörelse kan vara framgångsrik och få igenom sina krav. Alla tre faktorer ses som en helhet och alla måste vara uppfyllda för att förändringar ska vara möjliga (McAdam et al, 2007 s. 2-7).

Det mesta av forskningen inom ämnet behandlar sociala rörelser i Västeuropa och USA där förutsättningar skiljer sig från de i totalitära och auktoritära stater. I Västvärlden kan sociala rörelser mobilisera medlemmar och vänta på att politiska möjligheter uppenbaras. I stater med begränsad organisations- och mötesfrihet är detta däremot omöjligt. Krav som sociala rörelser ställer i Västvärlden är för det mesta krav på reformer av det rådande systemet men reformer är oftast inte tillräckliga auktoritära stater (McAdam et al, 2007 s. 30). I auktoritära stater krävs det istället en total samhällsomvandling, en revolution, som i sin tur kräver godkännande och inblandning från stora delar av samhället. En social rörelse i ett auktoritärt land måste kunna mobilisera grupper från alla samhällsklasser och skapa en konsensus i de krav som ställs (demokrati, rättstat, marknadsekonomi) för att en revolution ska kunna vara möjlig. Det är här som "framing"-processer kommer in i bilden. En social rörelse måste vara uppbyggd av alla samhällsklasser för att totala förändringar av samhället ska vara möjliga.

Med andra ord så krävs det en rörelse som kan mobilisera alla delar av samhället, skapa en konsensus samt kunna ta till vara de politiska möjligheterna så snart dessa uppenbarar sig och ta alla de eventuella konsekvenser som detta kan medföra.

Får vår vidareanalys är en operationalisering av politiska möjligheter, "framing"-processer och mobiliseringsstrukturer nödvändig för att vi ska kunna

identifiera den typ av social rörelse som kan vara av avgörande betydelse för en framgångsrik revolution i en auktoritär stat.

3.1.1 Politiska möjligheter

Både inre och yttre faktorer kan skapa politiska möjligheter i en stat. I en auktoritär stat kan yttre faktorer vara en global ekonomisk kris som även påverkar landets egen ekonomi eller stora samhällsförändringar i andra stater med liknande samhällsordning. Inre faktorer kan till exempel vara dödsfall inom den politiska makteliten (McAdam et al, 2007 s. 34, 54-58). Oavsett om det handlar om inre eller yttre faktorer så skapas en kris inom landets maktelit vilket i sin tur skapar osäkerhet, splittring inom regimen och minskad legitimitet hos befolkningen. Beroende på vilket sätt krisen hanteras skickas signaler ut till samhället som antingen uppmuntrar eller avskräcker från krav på förändringar (McAdam et al, 2007 s. 62-66).

I auktoritära stater är det främst statens benägenhet till våldshandlingar som avgör nivå och form av eventuella folkliga protester. Studentprotester i Kina i slutet av 80-talet slogs brutalt ner av regimen och polisen och militären använde sig av övervåld för att skicka en varning till alla framtida upprorsmakare. Kinesiska studenter var välorganiserade och hade även mäktiga allierade högt uppe i det kinesiska kommunistpartiet. Vad studentrörelsen saknade var en "radical wing", en grupp som kunde ta till andra metoder än fredliga protester och möta polisens och militärens våld med sitt eget våld. Sociala rörelser som har möjlighet att använda våld mot sina motståndare är generellt mer framgångsrika än grupper som saknar den möjligheten (McAdam et al, 2007 s. 14, 28).

"Radical wings" har en förmåga att skapa och fördjupa politiska möjligheter, skapa möjligheter för andra grupper att ansluta sig till protester men också att tvinga fram allierade inom makteliten (McAdam et al, 2007 s. 58-61). Auktoritära staters första svar på protester är våld och om våldet besvaras finns det två val: trappa upp eller trappa ner våldets intensitet. Väljer man att trappa ner våldet så framstår statsledningen som svaga vilket leder till en fördjupning av de politiska möjligheterna. Andra missnöjda grupper i samhället kan då ansluta sig till protester när risken för våldamma repressalier har minskat. Väljer statsledningen istället att trappa upp våldet mot "radical wing"-medlemmar så finns risken för ännu mer intern splittring där reformvänliga grupper inom makteliten kan ställa sig på de protesterandes sida. Enligt Max Weber hänger statens och statsledningens legitimitet till stor del på den enkla uppfattningen att staten i egenskap av sin auktoritet också har moraliskt rätt. Utdraget och brutalt våld mot de egna medborgarna kombinerat med en inre splittring inom statsledningen berövar staten dess legitimitet. Utan sin legitimitet kan statsledningen endast förlita sig på hot och våld som verktyg för att behålla kontrollen över medborgarna vilket i sin tur leder till ännu mer missnöje men även starka reaktioner från omvärlden (McAdam et al, 2007 s. 95, 98).

Sammanfattningsvis kan man säga att politiska möjligheter, vilka uppenbarar sig inom auktoritära stater med jämna mellanrum, är en förutsättning för

revolutioner. Grupper som har en ledande roll under en revolution tenderar att vara mer framgångsrika om de kan variera sina handlingar och inte utesluter våld som en del av taktiken.

3.1.2 "Framing"-processer

Inom socialvetenskapen innebär "framing" de processer som vi alla går igenom och som hjälper oss att uppfatta världen omkring oss, vad vi uppfattar som rätt och fel och hur vi agerar i en viss situation. Även en social rörelse går igenom "framning"-processer vilket är av avgörande betydelse för rörelsens framgång. För sociala rörelser kan man urskilja två aspekter av "framing"-processen: hur rörelsen uppfattas av omgivningen (vilket direkt avgör förmågan att locka till sig fler medlemmar) och sannolikheten att uppnå de förändringar som eftersträvas. Båda dessa aspekter hänger ihop med vilka mål som rörelsen sätter upp (McAdam et al, 2007 s. 262-263, 266-274).

Sociala rörelser med politiska ambitioner tenderar att vara någorlunda homogena och bestå av till exempel studenter, arbetare, kvinnor, religiösa grupper och så vidare. Det är rörelsens uttalade mål som skapar en "frame" vilket definierar de värderingar som rörelsen står för. För en social rörelse kan det vara en nackdel att förknippas med en särskild politisk ideologi. Detta kan illustreras med fackföreningsrörelsen i USA under 1900-talet som hade väldigt svårt att få genomslag för sina idéer. Samhällets uppfattning av fackföreningar var att de stod för en socialistisk, och kanske till och med en kommunistisk, ideologi. Även om många arbetare kunde se nyttan av en organisation så vägde andra faktorer över. Fackföreningar kunde inte skapa den konsensus bland amerikanska arbetare som krävdes för en liknande utveckling som pågick i Europa. Amerikanska fackföreningar har ändå kunna påverka politiken till en viss del beroende på att USA är en demokratisk stat (McAdam et al, 2007 s. 262-263, 266-274). I demokratiska samhällen leder brist på konsensus till kompromisser mellan olika grupper som vidare leder till reformer beroende på vilken grupp som bäst kan argumentera för sin sak. I auktoritära stater finns samma typ av splittring men där räcker det oftast inte med reformer. Vad som behövs är en total och radikal förändring av hela samhället. I en sådan situation förlitar sig sociala rörelser på sina uttalade mål i sina försök att nå ut till samhället. Krav på demokrati får inte vara en höger/vänster fråga för att breda samhällsgrupper ska kunna ställa sig bakom. Med andra ord så krävs det en social rörelse som ställer ett enda krav, frihet och demokrati, för att få genomslag hos hela befolkningen.

Sociala rörelser med komplexa och multipla mål, som till exempel krav på ett demokratisk och sekulärt samhälle på samma gång, riskerar inte enbart att alienera stora religiösa grupper. Multipla mål sprider rörelsen resurser men kan också skapa en inre splittring. Splittringen som kan uppstå när målen ska rangordnas efter betydelse och när resurser ska fördelas mellan olika mål (McAdam et al, 2007 s. 15).

3.1.3 Mobiliseringsstrukturer

De allra flesta sociala rörelser börjar i liten skala från gräsrotsnivå och formas ur mikroorganisationer som familjer och vänskapsgrupper. Sådana mikroorganisationer utvecklas efterhand till sociala rörelser i omgivningar där potentiella medlemmar känner sig säkra, så kallade Social Movement Communities (SMC) (McAdam et al, 2007 s. 142-145). I fria samhällen kan den processen pågå under en längre tid. I samhällen med begränsade friheter har man däremot helt andra förutsättningar. Social Movements Communities motverkas aktivt av regimen i auktoritära stater inte minst med undantagslagar och mötesförbud. I de situationer där mikroorganisationer ändå skulle kunna utvecklas till sociala rörelser hämmas utvecklingen av den misstron mot sina medmänniskor som råder i ett icke-fritt samhälle. Mobiliseringsstrukturer har en stark koppling till teorin om socialt kapital och vi återkommer till det i nästa kapitel.

Den andra svårigheten som sociala rörelser möter i ett icke-fritt samhälle är att politiska möjligheter måste tas till vara så snart de uppenbarar sig vilket kräver att rörelsen redan är fullutvecklad och kan mobilisera sina medlemmar på kort tid. Massmedierna och effektiv kommunikation kan vara väldigt viktiga vid den här tidpunkten men saknar relevans om det inte redan finns organiserade grupper med väldefinierade mål och som har legitimitet i alla delar av samhället.

En social rörelse i icke-fria samhällen kan med fördel organiseras enligt samma modell som frimurarsällskap i USA under nittonhundratalet. Frimurarsällskap var (och är fortfarande) organisationer där människor från alla samhällsgrupper kunde träffas och utöva gemensamma intressen utan inblandning från politik, religion, nationalitet eller annat som vanligtvis skapar splittring inom gruppen (McAdam et al, 2007 s. 216-218). Om det gemensamma intresset är någonting som inte direkt hotar regimen kan medlemmar träffas fritt och skapa de band som är nödvändiga för en stark organisation. I en sådan modell uppnår man dessutom alla krav för en framgångsrik social rörelse: en organisation med en gemensam "frame" som kan mobiliseras på kort tid och utnyttja politiska möjligheter så snart de uppenbarar sig.

3.2 Teorin om socialt kapital

Teorin som Putnam lägger fram i "Den fungerande demokratin" går ut på att deltagandet i organisationslivet skapar ett socialt kapital som innebär att relationerna mellan medborgarna kan bygga på förtroende (Putnam, 1993 s. 7). I ett samhälle där medborgare kan lita på varandra finns det utrymme för samarbete som ger fördelar till alla. Sambandet mellan organisationslivet och det sociala kapitalet förklaras med spelteorin där det frivilliga engagemanget inom organisationslivet skapar ett forum där det sociala kapitalet (som i sin tur skapar ett förtroende mellan "spelarna") kan byggas upp. Engagemanget inom organisationslivet är dessutom något som pågår under en längre period och

förtroendet ökar och samarbetet underlättas när ”spelet” upprepas i det oändliga (Putnam, 1993 s. 196-200).

I auktoritära och totalitära stater skapas istället någonting som kallas för negativt socialt kapital. Logiken säger att om medborgare får organisera sig och samarbeta *utanför* regimen kontroll så kan de också organisera sig och samarbeta *mot* regimen. Därför är alla samhällsorganisationer antingen helt förbjudna eller får endast existera under stark kontroll från regimen sida. I ett sådant samhälle byggs det negativa sociala kapitalet upp och misstron mellan medborgarna ökar (Paldam & Svendsen, s. 5-7).

För att en revolution ska vara möjlig är det av största betydelse att de som konspirerar mot regimen kan lita på varandra. Man måste kunna lita på att andra inte ändrar sig i sista stund och att de verkligen dyker upp på planerade demonstrationer. När demonstrationer väl har inletts måste deltagare dessutom lita på att alla står enade och står kvar oavsett vad som händer. Med andra ord krävs det ett fritt forum där människor kan träffas för att bygga upp det sociala kapitalet och det förtroende till sina medmänniskor som krävs för en förändring av samhället.

4 Metod

En nackdel med att använda sig av en teoriutvecklande undersökning är risken för ”datafitting”, det vill säga att det alltid går att hitta mening och sammanhang i det data och de faktorer som vi undersöker (Esaïsson et al, 2007 s. 126). En teoriutvecklande undersökning lämpar sig dock väl i vårt fall främst då våra teorier redan har prövats mot empirin och en ny prövning är inte nödvändig. Istället vill vi utveckla de kausala mekanismer och hitta den förklaringsfaktorn som binder ihop delar av teorier om sociala rörelser och socialt kapital under en händelseutveckling som leder till stora samhällsförändringar (revolutioner). Vi har valt att endast titta på två fall främst då revolutioner inte inträffar så ofta vilket begränsar våra urvalsmöjligheter. Dessutom är det, i teoriutvecklande studier, bättre att fokusera på och detaljstudera ett mindre antal fall än att översiktligt titta på många fall.

Vi använder oss av en lika utfalls-design även om utfallet i Jugoslavien och Egypten är allt annat än lika. Det viktiga för vår undersökning är händelseutvecklingen och de faktorer som leder till samhällsförändringar. Att samhällsförändringar innebar våldsamheter och krig i Jugoslavien och en någorlunda fredlig förändring i Egypten är inte relevant för undersökningen. Det beroende variabeln i undersökningen är en samhällsförändring, en revolution, och vi vill identifiera den oberoende faktorn som ger det utfallet. Självklart har vi en förhandsuppfattning om vad den avgörande oberoende variabeln kan vara och i vårt fall är det fotbollsupportrar. Vår förhandsuppfattning baseras på intervjuer och berättelser från de som upplevt och varit inblandade i revolutionen. Istället för att undersöka tusentals olika faktorer som alla kan ha spelat någon roll i händelseutvecklingen förlitar vi oss på förstahandsupplevelser av den gruppen som är central i vår undersökning, det vanliga folket (Esaïsson et al, 2007 s. 147)).

Genom att följa händelseutvecklingen i Jugoslavien och Egypten vill vi hitta det formativa moment där situationen övergår till en revolution som inte längre kan stoppas. Kopplingen som vi gör till våra teorier är att det formativa momentet kommer att hittas under en period med politiska möjligheter där en färdig och organiserad social rörelse finns redo att inleda protester. På det sättet visar vi *hur* vår oberoende faktor, supportrarna, eventuellt orsakar fenomenet som intresserar oss det vill säga en revolution. Hittar vi belegg för vår hypotes kan vi även förklara *varför* det just är den valda oberoende faktorn som orsakar fenomenet genom att titta på ”framing”-processen som de organiserade fotbollssupportrarna går igenom och hur det sociala kapitalet byggs upp i organisationen. Om vi kan förklara *varför* den valda oberoende faktorn orsakar revolutionen kan vi mer trovärdigt göra en generalisering och påstå att andra faktorer är av mindre betydelse.

4.1 Politiska möjligheter och det formativa momentet

Rationella medborgare utmanar inte stabila regimer i auktoritära stater. Utan politiska möjligheter som uppstår när regimen är försvagad blir det ingen lyckad revolution (McAdam et al, 2007 s. 54). Liknande faktorer öppnade upp för politiska möjligheter både i Jugoslavien och i Egypten som utnyttjades av redan organiserade grupper.

4.1.1 Händelseutvecklingen i Jugoslavien

Både inre och yttre faktorer skapade politiska möjligheter i Jugoslavien och öppnade vägen för medborgare att öppet visa sitt missnöje och kräva förändringar. Josip Broz Tito's död 1980 skapade ett maktvakuum som kunde fyllas av, det fortfarande stabila och starka, kommunistpartiet under de närmast följande åren. Men stora förändringar i hela Östeuropa i slutet av 80-talet skapade en splittring inom partiet och öppnade vägen för politiker med nationalistisk retorik. För vanliga medborgare var det främst den djupa ekonomiska krisen som Jugoslavien gick igenom under hela 80-talet som skapade ett missnöje. Reallöner sjönk på grund av den enorma inflationen och arbetslösheten ökade kraftigt i alla delrepubliker. Frekventa strejker med upp till 300,000 arbetare anordnades runt om i landet men de var kraftigt kontrollerade av fackföreningar som i sin tur styrdes av det kommunistiska partiet (Pavkovic, 2000 s. 75-85).

Det folkliga missnöjet kom till uttryck via den ökade nationalismen där främst Kroater krävde förändringar av både den politiska och ekonomiska situationen. Men det var endast reformer inom Jugoslavien som de ledande Kroatiska politikerna var ute efter och inte en övergång till demokrati (Pavkovic, 2000 s. 92).

Splittring inom kommunistpartiet, den ekonomiska krisen och den pånyttfödda nationalismen utgjorde alla politiska möjligheter under hela 80-talet som inte utnyttjades av någon grupp inom samhället. Den enda gruppen som direkt utmanade den Jugoslaviska statens legitimitet var fotbollssupportrarna, kroatiska men även fotbollssupportrar från andra delar av landet. Supportrar till kroatiska fotbollsklubbar brände regelbundet den Jugoslaviska flaggan på sina hemmamatcher, visade upp en antikommunistisk koreografi på läktarna och slogs mot polisen vid alla möjliga tillfällen (Mills 2009 s. 1200). Den typen av protester inleddes redan i slutet av 70-talet. I en intervju med brittiska Guardian säger en av de ledande figurerna för supportrar till den största Jugoslaviska fotbollsklubben:

“Most Red Star supporters were already very nationalist. What we did at the end of the 1970s was to take the choreography from Italian football and the hooliganism from England and mix it together to create our own style of football anti-communism. Hooliganism became a way of showing that we were free; of resisting the communist regime.” (Guardian).

Med sina aktioner fördjupade fotbollssupportrarna de politiska möjligheterna i Jugoslavien under 80-talet genom att visa på svagheter som fanns inom regimen och inom ordningsmakten. Varje gång en Jugoslavisk flagga brändes på en arena utan några större konsekvenser framstod regimen som svaga och obeslutsamma.

Under tiden för den Jugoslaviska krisen kan man urskilja två formativa moment där det folkliga missnöjet övergår till protester och till en oåterkallelig desintegration av landet: ”sparken på Maksimir” 1990 och attacken mot staden Vukovar 1991. I båda dessa formativa momentet spelade de kroatiska fotbollssupportrarna en central och avgörande roll.

”Sparken på Maksimir” är en referens till händelser som utspelade sig i Zagreb den 13 maj 1991 under en match mellan Dinamo Zagreb och Röda Stjärna. Supportrar till Dinamo Zagreb brände den Jugoslaviska flaggan och attackerade de serbiska supportrarna till Röda Stjärnan. Kravallpolisen, som fanns på arenan i ett väldigt stort antal, svarade med att gå till ett brutalt angrepp på de kroatiska supportrarna varpå Dinamo’s lagkapten Zvonimir Boban sparkade till en polisman i ett försök att skydda supportrarna. Polisens brutala agerande sågs som en attack mot hela det kroatiska folket och Boban blev en symbol för motståndet. Bilder från Maksimir kablades ut till hela landet och de flesta Jugoslaver (inte enbart Kroater) anser att just den händelsen är brytpunkten där en legitim Jugoslavisk stat slutar att existera (Mills 2009 s. 1201)/(Kuper 2000 s. 227-230).

Attacken mot staden Vukovar i början av 1991 var första gången som kroatiska militära styrkor och den jugoslaviska armén stred mot varandra. Händelsen är av stor betydelse då den folkliga opinionen i Kroatien fortfarande räknade med att den jugoslaviska armén var på ”folkets” sida (Kuper 2000 s. 228). Återigen var det supportrar till Dinamo Zagreb och till andra mindre fotbollsklubbar som hade en avgörande roll i händelsen. Den kroatiska militära styrkan, som försvarade Vukovar och som senare utvecklades till den kroatiska armén, bestod nästan enbart av Dinamo Zagreb Ultras så kallade ”Bad Blue Boys”. De som överlevde slaget om Vukovar införlivades i den nybildade kroatiska armén och fick bära en insignia på sina uniformer med bokstäverna ”BBB” intill den kroatiska flaggan under resten av kriget.

Intressant är också det faktum att fotbollssupportrar stred även på den serbiska sidan under slaget om Vukovar. Slobodan Milosevic hade tidigt insett nyttan av kontroll över tusentals organiserade och våldsbenägna unga män. Via den serbiska statens säkerhetsministerium och dess chef Jovica Stanisic, fick Zeljko Raznatovic (bättre känd som Arkan) uppdraget att organisera och träna supportrar till Röda Stjärna och Partizan. Under namnet ”Arkan’s Tigrar” var de serbiska fotbollssupportrarna direkt ansvariga för de värsta övergrepp under kriget i Kroatien och Bosnien och Hercegovina (Mills 2009 s. 1188).

4.1.2 Händelseutvecklingen i Egypten

Precis som i fallet med Jugoslavien var det både inre och yttre faktorer som skapade politiska möjligheter i Egypten. Återigen var det stora

samhällsförändringar i granstaterna och den ekonomiska krisen som var den utlösande faktorn för revolutionen (DagensNyheter 1)/(France24).

Revolutionen i Egypten pågår fortfarande och efter folkomröstningen om författningsändringar, som hölls den 19 mars 2011, kan nya parlamentsval hållas i september (DagensNyheter 2). Än så länge är det för tidigt att välja ut de avgörande moment under revolutionen då mycket fortfarande kan hända innan en folkvald president tar över från interimregeringen. För vår analys har vi valt att titta på händelser från den 25 januari och några veckor framåt, händelser som har varit av avgörande betydelse under den första delen av revolutionen.

”Vredens dag” den 25 januari är den dagen då demonstranterna gick ut på gatorna runt om i Egypten och på Tahir-torget i Kairo för första gången. Demonstrationen hade utannonserats flera veckor i förväg via olika sociala medier som Facebook, Twitter och Youtube. Den mest uppmärksammade Facebookgruppen ”We are all Khaled Said” uppmanade människor att gå ut och protestera den 25 januari och gruppen hade över 400,000 medlemmar (CBCNews). Videofilmer med samma uppmaning som olika aktivister (framförallt Asmaa Mahfouz) lade upp på Youtube och andra sidor hade hundratusentals visningar (DemocracyNow). Revolutionen blev snabbt kallad för ”Facebook-revolutionen” i medier runt om i världen och citatet av Wael Ghonim (skaparen av Facebookgruppen ”We are all Khaled Said”), spreds via de flesta tidningar och via TV:

“This revolution started on Facebook,” Ghonim told CNN. “I want to meet Mark Zuckerberg some day and thank him personally.” (Wired).

Internet och de sociala medierna har onekligen haft en roll i den Egyptiska revolutionen bland annat genom att sprida information till omvärlden om vad som hände inne i landet. Men frågan är hur stor roll Internet har haft för händelseutvecklingen inne i Egypten? Olika Facebookgrupper samlade hundratusentals online-medlemmar men rapporter från Egypten den 25 januari talade endast om ”flera tusen” som verkligen hade gått ut på gatorna. Rapporter från den 28 januari, 3 dagar efter de första protesterna, talar om cirka 3,000 personer (DagensNyheter 3). Det intressanta är att majoriteten av de tusental som verkligen hade gått ut på gatorna var supportrar till Kairos olika fotbollsklubbar (Al-Ahram). I en TV-intervju från den 28 januari svarar Alaa Abd El Fattah, en prominent Egyptisk bloggare och aktivist, på frågan om vilka demonstranterna är och vem det är som leder de:

“The ultras - the football fan associations - have played a more significant role than any political group on the ground at this moment.” (Aljazeera).

I ett försök att begränsa protesternas omfattning stängde de Egyptiska myndigheterna, den 28 januari, av landets Internetuppkoppling (Washington Times). Trots det så fortsatte protesterna med ännu större kraft vilket tyder på andra mobiliseringssätt än bara Internet. Enligt rapporter var det just fotbollssupportrar som var drivkraften bakom den fortsatta mobiliseringen. Redan

den första dagen, "Vredens dag", utformade Ultras en taktik där varje person var ansvarig för mobilisering av 20 andra. I en intervju med en ledande medlem för supportrar till fotbollsklubben Al Ahly förklaras taktiken:

"On the Day of Rage we made a plan," Mohammed said. "Every group, 20 each, travelled separately. On our own, it was nothing. But together as a group in the square we were a big power, 10,000, 15,000 people fighting without any fear. The ultras were the leaders of the battle." (The National 1).

Under de två första avgörande veckorna med våldsamma sammandrabbningar mellan demonstranter och grupper lojala mot president Mubarak var det endast fotbollsupportrarna, Muslimska Brödraskapet och en del aktivister som fanns på Tahir-torget. Men det var främst fotbollsupportrarna som slogs mot polisen och "civila" Mubarakanhängare, något som också uppmärksammats av de arabiska medierna (The National 2). Efter händelserna den 2 februari då tusentals Mubaraktrogna på kameler och hästar ridit in på Tahir-torget och slagits tillbaka av demonstranterna var den positiva utgången av revolutionen säkrad (Göteborgsposten). Efter den dagen förkom det inga större våldsamheter och fler vågade ta sig ut till torget där demonstranterna nu räknades i hundratusentals.

4.2 Mobiliseringsstrukturer, socialt kapital och "framing"-processer

För att förstå varför det just är fotbollssupportrar som har haft en avgörande roll i händelseutvecklingen, i både Jugoslavien och Egypten, måste man titta på de mobiliseringsstrukturer och de "framing"-processer som de här grupperna går igenom.

4.2.1 Mobiliseringsstrukturer och socialt kapital

I både Jugoslavien och Egypten var fotbollen en nationalsport som både uppmuntrades och subventionerades av staten. Fotbollsarenorna, som kunde ta upp emot 100,000 åskådare, kunde därmed tjäna som ett forum där människor från olika samhällsklasser kunde träffas och där övervakningen nästintill var omöjlig. Fotbollen skapade en gemenskap där alla delade samma intresse och där alla var välkomna. Tittar man på den demografiska sammansättningen hos supportrar till Italienska fotbollsklubbar kan man se en blandning av arbetslösa, yrkesverksamma, studenter, pensionärer och så vidare (Gualianotti et al, 1994 s.75-77). Tyvärr finns det inga säkra siffror på sammansättningen av Jugoslaviska och Egyptiska fotbollssupportrar men då Italien internt skiljer sig väldigt mycket mellan olika delar av landet kan man anta att många olika samhällsversioner finns

representerade. De gemensamma upplevelserna av vinst och förlust, gemensamma resor till bortamatcher, föraktet för motståndarlaget och deras supportrar och så vidare skapar en social identitet och ännu viktigare ett socialt kapital som i sin tur skapar ett förtroende mellan människor. Fotbollsmatcher spelas dessutom minst en gång i veckan vilket fördjupar förtroendet mellan de mest dedikerade supportrarna, de som följer laget i varje match.

En annan intressant aspekt är att våld är en viktig del av supporterkulturen. I alla länder där fotbollen spelas är huliganism en stor del av fotbollen särskilt bland de mest hängivna supportrarna, Ultras. Jugoslavien har alltid haft stora problem med fotbollshuliganer och även i Egypten har man haft samma utveckling de senaste åren. Förutom att slåss mot motståndarlaget supportrar, drabbar huliganer även väldigt ofta samman med ordningsmakten. Den typen av beteendet kommer självklart väl till användning under en revolution då fotbollsupportrar kan räkna med att alla håller ihop även när det går våldamt till (Dunning et al, 2002 s. 1-23).

4.2.2 ”Framing”-processen

Vi har redan konstaterat att sociala rörelser med enkla mål har mycket större chanser till framgång under en revolution. Enkla mål är oftast sådant som den breda samhällsgruppen kan ställa sig bakom så som frihet och demokrati. De uppsatta målen får inte politiseras då man annars riskerar att tappa stöd hos delar av samhället. Nationalismen var ett sätt för de Jugoslaviska supportrarna att visa sitt motstånd mot kommunismen och det kan enkelt uppfattas som något politiskt. Tittar man på vad som hände efter kriget så kan man se att målet alltid har varit frihet och demokrati och inte en nationalistisk stat som ledande politiker fick det till. Den Kroatiska krigspresidenten Franjo Tudjman hade starkt stöd hos fotbollssupportrar innan och under kriget när alla fortfarande hade ett gemensamt mål. När kriget var avslutat drev Tudjman en fortsatt nationalistisk politik, något som inte uppskattades av särskilt många. När Tudjman dessutom bytte Dinamo Zagrebs namn till Croatia blev splittringen total och fotbollssupportrar, som han tidigare förlitat sig på, vände sig nu mot honom. Splittringen ledde inte till några större konsekvenser för Kroatien eftersom Tudjman dog bara några månader senare och ersattes av mer liberala politiker (Kuper 2000 s. 230-231).

Värre gick det för Slobodan Milosevic som lett Serbien under hela 90-talet. Serbiska fotbollssupportrar, som varit Milosevics trognaste soldater, blev återigen centrala i den sista Jugoslaviska revolutionen när de år 2000 stormade regeringsbyggnaden i Belgrad och såg till att Milosevics greps och överlämnades till domstolen i Haag (Foer, 2005 s. 28).

I Jugoslavien har fotbollssupportrar spelat en viktig roll under hela 90-talet och framgången har delvis berott på de enkla mål som eftersträvades. Det är för tidigt att analysera Egyptiska fotbollssupportrar och deras ”framing”-processer men det finns en intressant koppling mellan Jugoslavien och Egypten. Egyptiska aktivister tränades i Serbien under 2009 av Otpor!, den Serbiska organisationen som var ansvariga för protester mot Milosevic under år 2000 (Presseurop). Otpor!

hade ett väldigt nära samarbete med serbiska fotbollssupportrar (vilka stormade regeringsbyggnaden) och det är inte helt otänkbart att egyptiska aktivister inspirerats av det och sökt ett samarbete med fotbollssupportrar i Egypten.

5 Slutsatser

Vi kan dra flera slutsatser från den undersökning som vi har genomfört. Enligt de teorier som vi använt oss av kan vi se att det finns flera olika faktorer som spelar in under upptakten till större samhällsförändringar.

Det finns stora skillnader i hur strukturer för förändring skapas när man tittar på olika staters styrelseskick. I en demokratisk stat har man frihet att mötas och knyta band varhelst man vill. Det är i största allmänhet ingen fara för personer som är inblandade i olika organisationer och det spelar ingen roll om de är kritiska mot staten eller kritiska mot samhällets utveckling.

I en auktoritär stat finns dock långt fler komplikationer vad gäller mobilisering av människor som agerar kritiskt till den regim som styr landet. Det finns en ständig övervakning och den personliga friheten är liten. Det saknas till stor del möjligheter för människor att mötas offentligt och det är inte heller säkert att försöka hemlighålla en gruppering för att kunna utvidga den utan risk för konsekvenser. Det finns alltid en rädsla för oliktankande både från folket och från regimen. Man ställer sig frågan om man kan lita på personen bredvid sig eller om det kanske är en olikesinnad som är där för att sabotera.

I fallen som vi använt oss av fanns eller finns många av problemen som vi räknat upp. Det behövs ett forum fritt från statlig kontroll där folk kan samlas kring ett gemensamt mål och i relativ frihet bygga upp en struktur som kan ta till vara på möjligheter när helst de visar sig.

Fotbollsarenor är ett sådant forum, stora folkmassor samlas på en liten yta och det är otroligt svårt för en ordningsmakt att kontrollera allt och alla som befinner sig på arenan. Man kan bygga upp ett förtroende människor emellan, man upplever vinster och förluster tillsammans och man delar starka känslor som för individer närmare varandra.

Man kan också i uppsatsen se hur olika kvaliteter hos en gruppering krävs för att den skall vara framgångsrik i de mål som skapas för den. Enligt teorin om sociala rörelser finns det vissa kritiska beståndsdelar som en grupp måste besitta för att den skall kunna ta till vara på politiska möjligheter som kan uppkomma och för att sedan kunna driva en kamp mot sin uttalade motståndare. För att kunna skapa stora samhällsförändringar krävs att alla tre faktorer finns vid en och samma tidpunkt.

Det måste finnas en så kallad ”framing”-process i en grupp. Ett slags ramverk för vilka mål man vill uppnå och på vilket sätt de skall uppnås. I en auktoritär stat behövs ofta relativt allmängiltiga mål bakom vilka en stor del av befolkningen kan ställa sig. Det kan vara krav på demokrati och ett slut på det folkliga förtrycket.

Vidare behöver en gruppering möjligheter till mobilisering. Detta krävs för att lägga vikt bakom sina ord och en beslutsamhet i att faktiskt åstadkomma de förändringar man har som mål. Man måste snabbt kunna organisera sig för att ta

till vara på de chanser som uppstår. I en auktoritär stat krävs det även en mer radikal grupp som kan möta våld med våld och som agerar för att en revolution skall uppstå och bibehållas utan att rinna ut i sanden om regimen tar till våld för att slå tillbaka protester.

Slutligen behövs politiska möjligheter vilka kan bestå av både inre och yttre faktorer. Yttre faktorer kan vara stora förändringar i omvärlden eller en ekonomisk kris globalt. Inre faktorer kan vara maktvakuum som uppstår då en stark ledare avgår eller avlider, det kan även vara tydliga bevis på statligt våld som ökar det folkliga missnöjet.

Om alla tre av dessa delar kommer samman kan en social rörelse försöka skapa de förändringar man vill uppnå. Man kan inte se det som separata företeelser utan skall ses som en blandning av faktorer som kommer samman och skapar möjligheter till förändring tillsammans.

Socialt kapital är också en del som behöver finnas i en rörelse för att den skall fungera optimalt. Man måste ha en viss tillit till sina medmänniskor och vara säker på att de har tillit till en själv. Detta är väldigt viktigt men också svårt i en auktoritär stat.

Slutligen kan man se att fotbollens supportrar inom länderna som vi använt i våra fall uppfyller de krav som ställs på en grupp om det skall finnas möjlighet till förändring. Man har kunnat bygga upp ett stort socialt kapital genom att man träffas på ett forum där den statliga kontrollen är liten och man har kunnat skapa en gruppering som är stark och som kan åstadkomma mycket bara man håller ihop.

Det finns bevis på att fotbollssupportrar har varit med i revolutionerna och att de har varit en bidragande om inte avgörande faktor till den framgång som kan ses i båda fallen. Med framgång menar vi att målen som ställts har uppfyllts och inte sätten på vilka de uppfyllts då ett krig sällan är något önskvärt. Vi menar att fotbollssupportrar har varit med som ett startskott och visat vägen för människor som inte varit en del av grupperna.

Man har visat att det är ok att ställa sig upp mot statsmakten och att det finns sunda värderingar bakom agerandet. Supportrarna har också den viktiga radikala delen som krävs för att möta det våld som demonstranterna utsätts för. Man har erfarenheter från tidigare sammandrabbningar med ordningsmakten och är inte rädda för att möta våld med våld om så behövs. Målen som finns har varit allmängiltiga och fokuserat på demokrati och frihet från förtryck. Detta gör att fler och fler vågar sig ut på gatorna för att delta i demonstrationerna. Man ser att regimen försvagas ju fler som deltar vilket bidrar till att en känsla av hopplöshet försvinner hos folk.

Det finns alltså anledning att tro på vårt resonemang. I början på de samhälleliga förändringar som skett i våra båda fall har fotbollssupportrar spelat en roll för händelseutvecklingen. Det finns självklart många ytterligare faktorer som spelat in men supportrar har varit en drivande del i fallen och hjälpt folk att inse att det finns chans för förändring även i de mest hårdföra av auktoritära regimer.

6 Referenser

- Al-Ahram webbplats, *Egypt's ultras go from football to politics* [Elektronisk]
Tillgänglig: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/9591/Egypt/Politics-/Egypts-ultras-go-from-football-to-politics.aspx>. Hämtdatum: 2011-05-17.
- Aljazeera Youtube-kanal, *Interview: Blogger Alaa Abdelfatah* [Elektronisk]
Tillgänglig: <http://www.youtube.com/watch?v=LYrFAVR9ZJs>. Hämtdatum: 2011-05-17.
- Bookman, Milica Z., 1994. *War and Peace: The Divergent Breakups of Yugoslavia and Czechoslovakia*.
Journal of Peace Research Vol. 31, nr. 2 s. 175-187, Maj 1994. [Elektronisk]
Tillgänglig: <http://www.jstor.org.ludwig.lub.lu.se/stable/pdfplus/425031.pdf?acceptTC=true>. Hämtdatum: 2011-05-11.
- CBCNews webbplats, *Who is Wael Ghonim* [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://www.cbc.ca/news/world/story/2011/02/08/f-wael-ghonim.html>.
Hämtdatum: 2011-05-17.
- DagensNyheter 1 webbplats, *Tunisien: Med en doft av jasmin* [Elektronisk]
Tillgänglig: <http://www.dn.se/ledare/signerat/tunisien-med-en-doft-av-jasmin>.
Hämtdatum: 2011-05-17.
- DagensNyheter 2 webbplats, *Egypten godkände ändrad författning* [Elektronisk]
Tillgänglig: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/egypten-godkande-andrad-forfattning>. Hämtdatum: 2011-05-17.
- DagensNyheter 3 webbplats, *Egypten: Detta har hänt* [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://www.dn.se/nyheter/varlden/egypten-detta-har-hant>. Hämtdatum: 2011-05-17.
- DemocracyNow webbplats, *Asmaa Mahfouz & the YouTube Video that Helped Spark the Egyptian Uprising* [Elektronisk] Tillgänglig:
http://www.democracynow.org/2011/2/8/asmaa_mahfouz_the_youtube_video_that. Hämtdatum: 2011-05-17.

- Dunning, Eric – Murphy, Patrick – Waddington, Ivan – Astrinakis, Antonios E., 2002. *Fighting fans – Football Hooliganism as a World Phenomenon*. Dublin: Dublin University College Press.
- Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2007. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik. (3:e uppl.)
- France24 webbplats, *Egypt braces for nationwide protests* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.france24.com/en/20110125-egypt-braces-nationwide-protests>. Hämtdatum: 2011-05-17.
- Giulianotti, Richard – Bonney, Norman – Hepworth, Mike, 1994. *Football, violence and social identity*. London: Routledge.
- Guardian webbplats, *Football, blood and war* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://observer.guardian.co.uk/osm/story/0,,1123137,00.html>. Hämtdatum: 2011-05-17.
- Göteborgsposten webbplats, *Mubaraks anhängare till attack* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.gp.se/nyheter/varlden/1.542485-mubaraks-anhangare-till-attack>. Hämtdatum: 2011-05-18.
- Kuper, Simon 2000. *Football against the enemy*. London: Orion. (5:e uppl.)
- Lopez, Shaun T. 2009. *On Race, Sports, and Identity: Picking Up the Ball in Middle East Studies*. *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 41, nr. 3, s.359-361, 2009 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://journals.cambridge.org.ludwig.lub.lu.se/action/displayFulltext?type=1&fid=5899616&jid=MES&volumeId=41&issueId=03&aid=5899608>. Hämtdatum: 2011-05-12.
- McAdam, Doug – McCarthy, John D – Zald, Mayer N., 1999. *Comparative Perspectives on Social Movements*. New York: Cambridge University Press.
- Mills, Richard, 2009. *It All Ended in an Unsporting Way: Serbian Football and the Disintegration of Yugoslavia, 1989-2006*. *The International Journal of the History of Sport*, Vol. 26 nr. 9, s. 1187-1217 Juli 2009 [Elektronisk] Tillgänglig: http://pdfserve.informaworld.com.ludwig.lub.lu.se/787740_751304644_912545440.pdf. Hämtdatum: 2011-05-12.
- Paldam, Martin – Svendsen, Gert Tinggaard, *Missing social capital and the transition in Eastern Europe* [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.hha.dk/nat/wper/00-5_gts.pdf. Hämtdatum: 2011-05-18.

- Pavkovic, Aleksandar, 2000. *The Fragmentation of Yugoslavia: Nationalism and War in the Balkans*. Basingstoke: Macmillan. (2:e uppl.)
- Presseurop webbplats, *The revolution that came from Serbia* [Elektronisk]
Tillgänglig: <http://www.presseurop.eu/en/content/article/523241-revolution-came-serbia>. Hämtdatum: 2011-05-17.
- Putnam, Robert D., 1996. *Den fungerande demokratin*. Stockholm: SNS Förlag.
- Stone, Chris, 2007. *The Role of Football in Everyday Life. Soccer & Society, Vol. 8, nr. 2, s.169-184, April/Juli 2007* [Elektronisk] Tillgänglig:
http://pdfserve.informaworld.com.ludwig.lub.lu.se/767250_751304644_775664576.pdf. Hämtdatum: 2011-05-12.
- Testa, Alberto, 2009. *The UltraS: An Emerging Social Movement? Review of European Studies, Vol. 1, nr. 2, December 2009* [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/res/article/view/4574>. Hämtdatum: 2011-05-12.
- The National 1 webbplats, *How Al Ahly and Zamalek buried enmity to topple Hosni Murbarak* [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://www.thenational.ae/sport/football/how-al-ahly-and-zamalek-buried-enmity-to-topple-hosni-murbarak?pageCount=3>. Hämtdatum: 2011-05-17.
- The National 2 webbplats, *How Al Ahly and Zamalek buried enmity to topple Hosni Murbarak* [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://www.thenational.ae/sport/football/how-al-ahly-and-zamalek-buried-enmity-to-topple-hosni-murbarak?pageCount=2>. Hämtdatum: 2011-05-17.
- Vrcan, Srdjan – Lalic, Drazen, 2002. *From Ends to Trenches, and Back: Football in the Former Yugoslavia*. Football Cultures and Identities. London: Macmillan.
- Washington Times webbplats, *The day part of the Internet died: Egypt goes dark* [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://www.washingtontimes.com/news/2011/jan/28/day-part-internet-died-egypt-goes-dark/>. Hämtdatum: 2011-05-17.